

Võrokeene ja aeg

Võrukeelne ütlus „aigu om“ väljendab võrokestele iseloomulikku elu- ja ajatunnetust: ei pea kogu aeg olema kiire – aega tuleb võtta ja siis jagub teda kõige olulise jaoks.

Võrokesed on rahuliku meelega, nad ei kipu kohe kiirustama. Aeg käibki Võrumaal mõnikord aeglaselt ja siis jälle kiirelt. Kord öeldakse: aega on, kuni läheb kiireks. Aga teinekord jällegi, et laseme suure kiire mööda, siis on aega jälle küll.

Peaasi, et inimestel oleks üksteise jaoks aega, aega üksteisega kõnelda.

Maaailma elu ja olemise üle tahab võrokene pikemalt mõelda. Tegelikult pole asjad ei head ega halvad, nad on nagu on. Aga mõelda tuleb, kuidas talitada ja olla, et tegemistest ja ütlemistest mitte halba et ei sünniks, vaid ikka head. Võrokene võtab mõtlemiseks aega, seepärast ongi aega. Tähtsate asjade jaoks peab olema alati aega.

Jõu ja tarkuse saab inimene loodusest ja teistelt inimestelt. Hoida tuleb nii ennast, teisi inimesi kui ka loodust enda ümber. Ei maksa rutata ja üle-pea-kaela asjade üle otsustada. Mõne keerulisema ja raskema ettevõtmise puhul võid kuulda võrokest ütlemas: ei hakka täna sellega tegelema, vaatame homme.

On asju, mida tuleb aegsasti liigutada, et pärast poleks liigset rabistamist.

Aega saab ka viita ja veeta. Molotamine on siis kui inimene pealtnäha mitte midagi ei tee. Mõnel juhul võib seda ka laisklemiseks pidada. Aga võib-olla inimene hoopis puhkab...

Kiirustamist ja rahulikku meelt tuleb hoida tasakaalus, muidu lähed eluga rappa.

Aja-sõnad võru keeles:

Käändä võit sõnna aig kas aig – ao – aigo vai aig – ao – aigu.
Sõnaraamatud võro-eesti ja eesti –võro kasutavad o-list vormi.

Võro-eesti sõnaraamatust aja-sõnu:

.aasta(ga) aig, -ao, -.aigo	aastaaeg
.aast aig, -ao, -.aigo = . aastak = ajastaig	aasta
ajasta, -, -t = ajast aig, -ao, -.aigo = .aastaig	aasta
.aasta k, -ga, -kka e -gat = .aastaig = .aestak	aasta
aigaolt	aegajalt
.aigla nõ, -dsõ, -st	aeglane
.aigo	(millegi) ajal, aegu,
.aigopite((h)n)	aegamööda, aeglaselt
aigraama t, -du, -tut	kroonika; kalender
.aigsahe = .aigsalõ = .aigsast(õ) aegsasti	
.aigsambahe = .aigsambalõ = .aigsambast	aegsamini
.aigsast(õ) = .aigsahe	aegsasti
elo aig, -ao, -.aigo	eluaeg, kogu elu
ikäv aig, -ao, -.aigo	igavik
ikävruum	lõpmatu ilmaruum
.lõuna aig, -ao, -.aigu	lõunaaeg
süüm(ä) aig, -ao, -.aigo	ennelõunane tugev söömaaeg
vahe aig, -ao, -.aigo	vaheaeg
minnevaig, minev(ä)ao e minnevaio, minevät.aigo e minnev.aigo	minevik
ollõv aig, olõv(a)ao e ollõvaio, olõvat.aigo e ollõv.aigo, olõvik	olevik
tullõvaig, tulõv(a)ao e tullõvaio, tulõvat.aigo e tullõv.aigo	tulevik

Aegsaasti: aigsahe, midä üldäs üle Vana-Võromaa mitund eri muudu: aigsalõ, aigsast(õ), aiksahe, aiksalõ, aiksast(õ), aohna(lõ), aolõ.

aega veetma: olõma, müüdä saatma

aega viitma: viitmä, (aigo) kulultama, (aigo) raiskama

Aig või ka esi viitüdä. Näütes saa takastperrä üldä, et hulga aigo om ilmaasanda är viitünü.

Sõnu ja väljendeid saad ise juurde otsida sõnaraamatust:

<https://synaq.org/>

Võromaalt teedä üteliisi köödüssen aoga, timä kulumisega ja viitmisega:

Aigu om

Aigu om, nika ku kipõs lätt.

Lasõ suur kipõ müüdä, sõs om aigu külh.

Aigu lätt, hää saa.

Aigu lätt, asja saa.

Ao viidät, as'a saat.

Aig om hää miis minemä.

Aigu om tüüd tetä, aigu om maada, aigu om kõnõlda, aigu om vaiki olla.

Aigupite käümine om kõgõ õigõmb tii.

Aigompa läät, kavvõmbahe jovvat.

Aig and hüvvä nõvvo.

Aigu om rikkas saia, vaesõss jäät eskina.

Asi aetas aigupiten, tüü tetäs kõrdapiten.

Ku hummogu olõ-i saanu, sõs saa-i õdagu ammuki.

Kirpõ otsitas ruttu, muu kõgõga om aigo.

Egäüts ots umma aigo.

Aig parandas kõik haava.

Aig joudnõs, vari piknes.

AIGLANÕ

olõ-õi palangut	(selle asjaga) ei põle; pole kiiret
hõngu haardma	hinge tõmbama; puhkama
pikkpäiv	tegutseb väga aeglaselt
villadsõ langa vinütäjä	(villase lõnga venitaja); töötab väga aeglaselt
ku täi tõrva pääl	(nagu täi tõrva sees); liigub väga aeglaselt
täi koolõs jala ala är	(täi sureb jala alla ära); kõnnib väga aeglaselt
ku varjo mõõt	(nagu varju mõõdaks); kõnnib väga aeglaselt
ei nõsta' nõkla nõgla pääle	ei liiguta lillegi; ei tee midagi
liiguda-ai lilli kah	ei liiguta lillegi; ei tee midagi
ei viisi' külmä käen väristägi	väga laisk
pääväpetjä	(päevavaras); ei tee midagi kasulikku
pehme'päkk	laisk
veereviskaja	tööst kõrvalehoidja
tsianahka vidämä	seanahka vedama; töö juures laisklema
nahavinütäjä	seanahavedaja; töö juures laisklema
vasõviiljä	viilib nagu vaske
vinnüs ku villanõ lang	venib nagu villane lõng; töötab väga aeglaselt
luisku laskma	vedelaks laskma; töö vastu huvi kaotama
lõtti lüümä	lulli lööma; tööd tegemata elama
hõlahuisi ajama	tujude järgi käima, (ei viitsi tööd teha)

KIPÕ

tulõvirk	nagu tulesäde; väga virk
ku tulõkipõn	nagu tulesäde; väga terane, elav
eläväneelähtjä	elavaloomuline, toimekas
püsü-üi luitsan, ei livvan	väga liikuv
püsü-üi pütün, saisa-ai kotin	ei püsi kusagil paigal
püsü-üi peon, ei pudõlin	ei püsi kusagil paigal
püsü-üi palavan paangi	ei püsi kusagil paigal
ku määrit vokk	tragi, töökas
lätt habõnaväist müüdä üles	hakkaja
olõ-õi aigo perrä kaia'	ei ole aega tagasi vaadata; on väga kiire
olõ-õi aigo kõrvatagost süütä'	on väga kiire
lahk ku tuld	nii et tuli taga; kiirustab väga
tuli hanna all	tuli hanna all; väga kiire
kibu hanna all	kiirus taga; väga kiire
kibu takan	kiirus taga; väga kiire
jalgo kõtu alt vällä sirotama	kiirustama hakkama
